Øyvin Ytreberg
Høgskolen i Tromsø
Avdeling for lærerutdanning

Paper til CSP Conference Oslo 17. – 19.06.04:

FØRSKOLELÆRERE I BARNEHAGER ETTER VIDEREUTDANNING – EN OPPFØLGINGSSTUDIE

INNLEDNING/BAKGRUNN

Stortingsmelding nr. 27 (1999 - 2000), "Den gode barnehagen", inneholder bakgrunnen for og hovedelementene i statens satsing på kvalitet i barnehagen. Meldingen danner utgangspunkt for BFDs satsing på kvalitetsfremmende tiltak. Noen tiltak dreier seg om midler via fylkesmennene til pedagogisk utviklingsarbeid i barnehagene i fylkene. Andre tiltak dreier seg om barnehageforskning, mens PUB-studiene i Tromsø, Sogndal og fra 2002 av i Vestfold, dreier seg om å kvalifisere og motivere barnehagenes ledere og fagfolk til å arbeide mer systematisk med pedagogisk utvikling i de enkelte barnehagene, i faglige nettverk og i kommunene.

Meldingen reflekterer en samfunnsutvikling der kvinners deltakelse i yrkeslivet langt på vei forutsetter at det er et tilstrekkelig antall barnehager til at kvinners yrkesdeltakelse kan kombineres med god nok omsorg for egne barn. Det er en mulig forutsetning for at fødselsraten i Norge fortsatt skal kunne holde seg på et relativt høyt nivå sammenlignet med andre europeiske land. Samtidig er familienes arbeids- og livssituasjoner så vidt forskjellige, at det er behov for stor fleksibilitet når det gjelder hva slags barnehageløsninger det kan være behov for. Barns status i samfunnet og i familiene er kanskje høyere enn noen gang, og foreldrenes allmenne utdanningsnivå er høyere enn før, så foreldre krever mye av barnehagene. Dessuten er det mange steder nå en viss overkapasitet på barnehageplasser, slik at mange barnehager nå må konkurrere om foreldre og barn, mens det før var foreldre og barn som konkurrerte om barnehageplasser på barnehagens premisser. Dette innebærer store utfordringer for barnehager når det gjelder kvalitet, særpreg og synlighet. Disse utfordringene blir ikke mindre av at mange barnehager sliter økonomisk og av at de kommunale omstillinger i mange tilfelle virker sterkt inn på barnehagen som organisasjon. Det gjelder særlig de kommunale barnehagene. Samtidig som barnehagene utsettes for et ytre press i retning bedre kvalitet(er) for knappe ressurser, er det grunnlag for å takle de mangeartede utfordringene barnehagene står overfor. For det første viser Norsk Gallups brukerundersøkelse fra 2000 ("Befolkningens vurdering av bostedskommunen og de offentlige tjenester", Norsk Gallup) at barnehagen scorer høyest av alle offentlige tjenester i kommunene – foreldrene er allment sett svært fornøyde med barnehagene. Barnehagene blir også vurdert høyt blant "folk flest", også de som ikke har barn i barnehage, i den samme undersøkelsen. For det andre er barnehagen høyt plassert på den politiske dagsorden nasjonalt og i nasjonale media. Og for det tredje har førskolelærerne ei relativt god grunnutdanning med stor vekt på praksis, pedagogikk og tverrfaglig planlegging og organisering av barns aktiviteter og voksnes arbeid. Når så i tillegg barnehager flest har en overkommelig størrelse og et relativt ungt personale, så finnes det et grunnlag for at ledere og personale i barnehagene kan takle de utfordringer de møter og samtidig arbeide for bedre kvalitet(er) i barnehagene.

I tråd med disse utfordringene fokuserer PUB-studiet i Tromsø på lederoppgaver knyttet til kvalitetsutvikling, kvalitetsvurdering og kvalitetssikring som sentrale sider av pedagogisk utviklingsarbeid i egne barnehager, i nettverk og i kommuner i Troms fylke. Studentene, som samtidig er ledere i barnehager og i kommunal barnehagesektor, arbeider i studiet med en prosjektoppgave som innrettes mot pedagogisk utviklingsarbeid. Samtidig innebærer studiet en bred gjennomgang og erfaringsutveksling av samme fagfelt. Det betyr at deltakerne bearbeider sin medbragte erfaring og forståelse i PUB-studiet og i neste omgang viderefører sin samlede kompetanse og motivasjon til sin barnehageverden og til omstillinger, endringer og utviklingsarbeid der.

Oppfølgingsstudiens formål er: *å kartlegge hva som skjer med et utvalg PUB-studenter i ettertid i egen barnehageverden, og så langt mulig etterspore ringvirkninger fra PUB-studiet*.

PROBLEMSTILLING/AVGRENSNING

PUB-studiet er behørig evaluert, og det er foretatt enkelte justeringer av studieopplegget ut fra det. Denne undersøkelsen dreier seg ikke om en mer utførlig studieevaluering, men om å følge opp et utvalg PUB-studenter/barnehageledere med sikte på å kartlegge ringvirkninger av PUB-studiet, så langt det er mulig. Da er det også nødvendig å beskrive PUB-studiet og gjøre rede for de studieevalueringer som er foretatt. Ringvirkninger kan dreie seg om tilført kompetanse og motivasjon i en studiesammenheng. Det kan være komplisert å skille mellom medbragt og tilført kompetanse og motivasjon i en studiesammenheng, særlig i tilfelle der en stor del av studietiden på samlinger har gått med til å utveksle erfaringer og kompetanse studentene imellom. Studentene har samtidig vært i full jobb i egen barnehageverden, så hva som er studietilført kompetanse og motivasjon kan være vanskelig å skille fra det som mer er en faglig bearbeidelse av egne erfaringer. Etter studiet er PUB-studentene ledere på ulike nivå i egen barnehageverden, som består av enkeltbarnehage(r), av faglige nettverk, av kommuner og av lokalsamfunn i et Norge hvor mye endres samtidig. Da blir det uråd å operere med en enkel årsakslogikk, der ett studium skal forklare bestemte endringer. Planlagte og ikke planlagte endringer av barnehager og i barnehager vil foregå som i andre organisasjoner; et komplekst samspill mellom barnehage og omgivelser, mellom ledere og andre ansatte, og mellom personale, barn og foreldre, det hele innenfor formelle og økonomiske rammer som er i endring. Mange kommuner går nå over fra 3-nivå- til 2-nivåkommuner, noe som får betydelige konsekvenser for enkeltbarnehager, også for den indre organiseringen, noe som kan påvirke muligheter for pedagogisk utviklingsarbeid/kvalitetsarbeid. Pedagogisk utviklingsarbeid er i seg selv ikke enkelt å avgrense fra god barnehageledelse med stadig og stødig vekt på kvalitetsutvikling, kvalitetsvurdering og kvalitetssikring. For å kunne håndtere en så sammensatt virkelighet empirisk er problemstillingen delt i to:

1. Hva skjer av pedagogisk utviklingsarbeid, kvalitetsutvikling, kvalitetsvurdering og kvalitetssikring i enkeltbarnehager, faglige nettverk og i kommuner i tiden etter fullført PUB-studium?
2. Hvordan beskrives og vurderes PUB-studiet i etterkant som bidrag til pedagogisk utviklingsarbeid/kvalitetsarbeid i egen barnehageverden?

Det betyr at spørsmålet om hvor vellykket PUB-studiet er, ikke blir stilt og heller ikke forsøkt besvart. Til gjengjeld kan eksempler på pedagogisk utviklingsarbeid og kvalitetsarbeid bli dokumentert, og flere slags veier fra et teoretisk studium til en konkret barnehagevirkelighet

kan bli synlige. Det betyr også at enkeltstudenter følges opp i sin barnehageverden, som er den kontekst der endringer skjer, enten den nå er i egen barnehage, i et faglig nettverk eller i en kommunal barnehageadministrasjon. Det skilles i utgangspunktet ikke skarpt mellom påførte omstillinger, påførte markedstilpasninger, påførte innsparinger på den ene siden, og planlagte, pedagogisk begrunnede utviklingsarbeider på den andre siden. Mange endringer i barnehager som i andre organisasjoner vil ha flere røtter – de kan i beste fall være *både* gode defensive tilpasninger *og* gode offensive kvalitetstiltak. I mange tilfelle vil utfordringer utenfra og innenfra måtte møtes med balansekunst og kompromiss, der ønsket pedagogisk utvikling må tilpasses en trang hverdag, som har en tendens til å følge sin egen logikk, slik at det kan måtte skilles mellom ønsket, planlagt og gjennomført pedagogisk utviklingsarbeid. Hvorvidt det gjennomførte utviklingsarbeidet adskiller seg fra det ønskede og planlagte, kan være mindre viktig enn om endringene bidrar til å utvikle, vurdere og/eller sikre god kvalitet i barnehagens virksomhet.

METODER/KILDER

Undertegnede har gjennom ansvaret for PUB-studiet hatt et eierforhold til dette studiet, og et rimelig nært lærer/studentforhold til voksne, stort sett erfarne og til dels velskolerte studenter/barnehageledere i alderen 23 – 51 år, med et tyngdepunkt i alderen 35 – 40 år. Dersom problemstillingen hadde vært å vurdere PUB-studiets sterke og svake sider ut fra en oppfølging av studenter i ettertid, kunne det vært reist innvendinger til at samme person også skulle ha ansvar for vurdering av et studium som et stykke på vei er et resultat av eget arbeid. Men siden problemstillingen er en annen, har ikke en slik innvending samme gyldighet. Den egne erfaringen som lærer, veileder og internsensor har gitt mulighet til en rolle som deltakende observatør i den tiden studiene varte. Beskrivelsen av PUB-studiet bygger på denne erfaringen, supplert med andre kilder. PUB-studiet er evaluert av studentene på to måter. For det første har alle studentene på Avdeling for lærerutdanning på slutten av vårsemesteret fylt ut et evalueringsskjema med bundne svaralternativ. Svarene fra alle studieenhetene er statistisk behandlet. I tillegg har PUB-studentene svart på noen få åpne spørsmål på et eget skjema, og det har vært en muntlig studieevaluering i plenum til slutt. Faglærere og sensor har vurdert studentenes eksamensarbeid (prosjektoppgave og muntlig) og faglærerne har via veiledning og studentaktivitet i plenum et bilde av PUB-studentene og deres faglige profil. Deler av kontakten mellom studentene og mellom lærere og studenter har foregått via Classfronter, noe som gir litt andre muligheter til dokumentert kommunikasjon enn den muntlige.

Intervjuundersøkelsen er lagt opp i flere ledd. Første ledd, som denne rapporten er bygd opp rundt, er et utvalg på 10 av de 25 studentene som fullførte. Utvalget er gjort på tre grunnlag: Studentene på det første kullet var rekruttert fra Sør-Troms med Lenvik som den største og mest sentralt beliggende kommune og Midt-Troms med Harstad i tilsvarende posisjon. For å få til ei rasjonell reiserute ble studenter fra Harstad og nabokommunen Kvæfjord valgt, sammen med studenter fra Lenvik og nabokommunen Sørreisa.
Blant de 25 studentene som fullførte, var det to som ved studiestart var henholdsvis leder og nestleder i den kommunale barnehageadministrasjon. De er i Kvæfjord og Harstad. Derfor ble den ene prosjektgruppen fra Harstad valgt fremfor den andre, slik at det kommunale nivået ble representert så langt som mulig. Den ene gruppen med representanter for barnehagenivået i Kvæfjord og kommunenivået i Harstad og Kvæfjord ble valgt også ut fra gruppens problemstilling i prosjektoppgaven, som dreide seg om å utvikle kommunalt tilsyn med

barnehagene til å bli et redskap i kvalitetsutvikling av barnehagene og ikke bare et kvalitetssikringstiltak som kontrollerer minimumsnivå på kvaliteten i barnehagen.
Selv om det er enkeltstudenter som følges opp, er de valgt ut som prosjektgrupper, som har levert samme prosjektoppgave. Slik kan ulike måter å følge opp en sentral del av studiet bli synlig. Hensikten med prosjektoppgaven var ikke bare å levere et godt faglig arbeid til eksamen, men like mye at prosjektoppgaven skulle knyttes til barnehagevirkeligheten og lette muligheten for å drive pedagogisk utviklingsarbeid der. Det er ut fra dette valgt ut en gruppe på 3 fra Harstad, en gruppe på 3 fra Harstad og Kvæfjord og en gruppe på 4 fra Lenvik og Sørreisa, til sammen 10 PUB-studenter 2001/2002. De er ikke valgt ut fra representativitet, men representerer kjønnsmessig sett den eneste mannen i kullet, begge deltakerne på kommunenivået, et flertall styrere, som i populasjonen, en av de få pedagogiske lederne, en bredde av barnehagetyper i bysentrum, drabantby og utkant, og de representerer aldersmessig stor spredning fra den eldste til en av de yngste deltakerne.

Første intervjurunde ble gjennomført i november – desember i 2002, vel ett år etter at det første kullet startet PUB-studiet, som kom i gang først i oktober 2001 og ble avsluttet med eksamen i september 2002. Intervjuene var lagt opp som halvstrukturerte kvalitative forskningsintervju etter mal fra Steinar Kvales bok: ”Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview” (Kvale 1998). De foregikk alle unntatt et telefonintervju i hjemkommunen, noen på hotell, andre privat, noen på eget kontor og noen, cirka halvparten i egen barnehage. Intervjuene varte fra cirka 45 minutter til halvannen time, de fleste rundt en times tid. Det ble brukt en intervjuguide som grunnlag for å strukturere samtalen innom forberedte spørsmål. Det ble notert stikkord underveis og intervjuene ble nedskrevet kort tid etter, de fleste innen et døgn etterpå. I denne første intervjurunden ble det ikke brukt båndspiller. Ved at undertegnede kjente studentene fra før, var det mulig å gå relativt rett på sak. De som ble intervjuet var forberedt på hva intervjuet grovt sett kom til å dreie seg om, og de kjente til hva intervjuene skulle brukes til. Intervjuene dreide seg om pedagogisk utviklingsarbeid og kvalitetsarbeid i den barnehageverdenen de enkelte jobbet i, de dreide seg om å beskrive konteksten rundt endringer, og de dreide seg om tilbakeblikk på PUB-studiet. Noe skriftlig materiale (årsplaner, virksomhetsplaner) fra den enkelte barnehage ble samlet inn. I tillegg til at de 10 deltakerne ble intervjuet, ble det også gjennomført intervjuer av noen arbeidsgiverrepresentanter.

ALLMENT OM PUB-STUDIET

Bakgrunn, studieplan og organisering av studiet

Da det ble klart at Høgskolen i Tromsø fikk tilslaget på anbudet til Barne- og familiedepartementet (BFD) om å gi tilbudet Pedagogisk utviklingsarbeid i barnehagen, ble det utarbeidet og vedtatt en studieplan. I forståelse med Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) ble 15 heltids studieplasser på Høgskolen konvertert til 30 halvtids 10 vekttalls studieplasser. Det innebærer at dette videreutdanningstilbudet kunne tilbys uten studieavgift. Fra BFDs side ble det gitt romslige økonomiske rammer til deltakerne, som fikk dekket reise, opphold, måltider og bøker. Kommunene/barnehageeierne ble forutsatt å dekke vikarutgifter. I relasjon til andre videreutdanningstilbud ble dette tilbudet i særklasse det mest attraktive. Fylkesmannen i Troms fikk det økonomiske ansvaret for tilskuddet fra BFD til deltakerne, og organiserte innkvartering, måltider, bokkjøp i samråde med høgskolens folk. I tillegg henvendte Fylkesmannen seg til kommunene/barnehageeierne om at forutsetningen var at vikar ble dekket lokalt. Samarbeidet mellom høgskolen og Fylkesmannen omfattet også rekruttering av deltakere.

Studieplanen gjør rede for bakgrunnen for tilbudet og forankrer det i Stortingsmelding nr. 27 (1999 – 2000) og i Rammeplanen for barnehagen. Målet for studiet er generelt sett "å bidra til å utvikle studentens kompetanse i å planlegge, gjennomføre og vurdere ulike former for pedagogisk utviklingsarbeid i egen barnehage." Målsettingen spisses i retning kvalitetsvurdering av barnehagens pedagogiske arbeid, og kvalitetsbegrepet knyttes til fire parter med interesser i barnehagen: det enkelte barn og barnegruppen; foreldrene, barnehagens ansatte og samfunnet som barnehagen er en del av. I studieplanen er eksamenskravet todelt:

1. En 25 sides utviklingsoppgave, fortrinnsvis gruppevis, knyttet til utviklingsarbeid i en eller flere barnehage.
2. Muntlig eksamen med utgangspunkt i utviklingsoppgaven og pensum.

Forutsetningen for å gå opp til eksamen er innlevering og godkjenning av en individuell og en gruppevis skriftlig oppgave. Pensum er på 1500 sider obligatorisk, til dels tungt akademisk stoff, og på 500 sider valgfritt.

Organiseringen av studiet var basert på at dette var et deltidsstudium som skulle kunne tas ved siden av eksisterende jobb i barnehagen. Det var lagt opp til en kort startsamling med IKT-introduksjon og 6 samlinger med varighet fra onsdag kl 11 til fredag kl 14. Samlet undervisningstid på samlinger lå på nærmere 120 timer. Deltakelse forutsatte tilgang til Internett. Høgskolen bruker Classfronter til nettstøttede studier. Forutsetningen var at deltakerne skulle kunne kommunisere med hverandre i lokale basisgrupper, i plenum og med lærerne i periodene mellom samlingene, slik at studiet ble en mest mulig fortløpende virksomhet. Semesterplanen tok høyde for det ved at den inneholdt angivelse av arbeidsoppgaver i mellomperiodene, ikke bare angivelse av samlinger med for- og etterarbeid. Samlingene ble i langt større grad enn vanlig brukt til studentfremlegg og erfaringsutveksling. Deler av gjennomgangen av til dels tung litteratur ble organisert som lokale studieringer med innlegging av kapittelsammendrag på Classfronter, slik at tid til forelesninger på samlinger kunne reduseres til et minimum.

Rekruttering av studentgruppe

Rekrutteringen av deltakere tok utgangspunkt i definert målgruppe: førskolelærere som arbeider som styrere, pedagogiske ledere og i kommunal barnehageadministrasjon eller pedagogiske sentre med ansvar for barnehagesektoren. I samråd med Fylkesmannen, som bygger opp og styrker interkommunal nettverksbygging på barnehageområdet, ble opptaksområdet definert til å omfatte nettverkskommmunene i Sør- og Midt-Troms, rundt henholdsvis Lenvik og Harstad, samt indre Midt-Troms til og med Målselv i nord. Det ble videre bestemt å bruke en styrt rekrutteringsprosess, for å få størst mulig utviklingseffekt lokalt og for de eksisterende nettverkene. Opptaksprosedyren for PUB-studiet innebærer ikke som til de fleste andre videreutdanninger, at søkere individuelt søker direkte til høgskolen, men en særskilt prosedyre:

1. Kommunene inviterer sine barnehager til å melde interesse for deltakelse på studiet og plukker ut aktuelle personer i samarbeid med disse. Kriterier for utvelgelse drøftes i kommunene.
2. Nettverkene vurderer forslagene fra "sine" kommuner og setter opp en prioritert liste med korte begrunnelser.
3. Høgskolen og Fylkesmannen foretar på dette grunnlaget det endelige opptaket. Nettverkene kan konsulteres.

4. Før studentene tas formelt opp, må de sende inn sine eksamenspapirer som viser at de fyller kriteriene for opptak.

Denne prosedyren ble fulgt for det første kullet. Resultatet var at vi fikk inn studenter som hadde vært forsøkt "silt ut" som barnehagenes, kommunenes og nettverkenes utvalgte "representanter" og/eller "endringsagenter". Fra enkelte kommuner var det få søkere å velge mellom. Selv om det var stor spredning mellom deltakerne i erfaring, kompetanse og motivasjon, fremsto denne studentgruppen samlet sett som godt kompetent og motivert. Aldersspredningen var fra 22 – 50 år ved opptak, en mann, resten kvinner, de fleste styrere, noen få pedagogiske ledere, to fra kommunal barnehageadministrasjon. Hovedtyngden var erfarne styrere på 35 – 45 år med lang fartstid i barnehagen. Ved at de var innkvartert samme sted, oppsto det også et felles studentmiljø på samlingene ut over selve undervisningstiden. Det var et førsteopptak på 30 studenter, noen falt fra i starten og ble erstattet av andre fra samme kommune. Underveis i studiet falt det fra 5 studenter til, mest på grunn av graviditet og sykdom, slik at 25 fullførte. Ingen strøk til eksamen.

Deltakerforventninger ved studiestart

Ved studiestart ble alle studentene bedt om å skrive ned sine personlige forventninger til studiet. Når studiet heter Pedagogisk utviklingsarbeid i barnehagen og det er der deltakerne har sitt arbeidssted, er det ikke overraskende at så godt som alle nevner endringskompetanse, nytenking og utviklingskompetanse. Et stort flertall av deltakerne nevner spesielt forventningen av å komme styrket ut av studiet som en bedre og mer offensiv leder, noen nevner også at de kan få tiltrengt faglig påfyll som kan gi en ny giv og inspirasjon i det videre arbeidet i barnehagen. Et klart flertall av deltakerne nevner spesielt betydningen av å komme ut av studiet med et styrket faglig nettverk og/eller bedre kompetanse til å jobbe i faglige nettverk. Samlet sett var forventningene ved studiestart svært så sammenfallende, samtidig som de var relativt generelle; svært få hadde helt spesifikke forventninger til å lære bestemte metoder, teknikker eller prosedyrer for prosjekter, utviklingsarbeid eller kvalitetssikring.

Studentenes evaluering av studieåret 2001/2002

Avdeling for lærerutdanning har en standard prosedyre for studentevaluering av undervisning i form av et felles skjema som går ut til alle studenter på slutten av studieåret. Der stilles det en rekke spørsmål med i hovedsak bundne svaralternativ. Spørsmålene dreier seg om en rekke bakgrunnsvariabler, om arbeidsmåteutbytte, om utbytte av undervisning i de ulike fag, om egen innsats, om helhet og sammenheng i studiet, med mer. Av PUB-studentene svarte 22.. Svarene viste flere interessante trekk ved denne studentgruppen i forhold til de andre videreutdanningene på Høgskolen:

1. Mens noen studenter på de 6 andre videreutdanninger har mindre enn 100% jobb, har alle PUB-studentene som svarte full jobb.
2. Mens oppgitt studiearbeidstid på mer enn 25 arbeidstimer pr. uke for de andre videreutdanningene ligger på 54 – 77% av studentene, oppgir PUB-studentene alle (100%) at de bruker mer enn 25 timer pr. uke til studier.
3. PUB-studentene oppgir høyest nytteverdi av alle videreutdanningene, som allment oppgir høyere nytteverdi av undervisning enn grunnutdanningsstudenter, på et flertall av arbeidsformene: storforelesninger, seminarundervisning, basisgruppearbeid, arbeid i kollokviegrupper, temaarbeid, prosjektarbeid, veiledninger, skriftligarbeider og Classfronter. Den eneste arbeidsformen der PUB-studentene ikke oppgir høyest nytteverdi av alle videreutdanninger, er på individuelt studiearbeid, der de oppgir at det har en middels høy nytteverdi.

4. PUB-studentene oppgir også klart høyest nytteverdi av alle videreutdanningsgruppene når det gjelder studiets yrkesrelevans, samt, hyggelig nok: høyest nytteverdi av kontakt med lærerne.

Nå må slike registreringer alltid tas med en klype salt. Det er subjektive vurderinger ikledd tall og kan ikke tas til inntekt for at det ene studiet er faglig, organisatorisk eller pedagogisk bedre enn det andre. Men det er grunn til å ta PUB-studentenes svar som tegn på at de som gruppe var relativt fornøyd med nytteverdien av studiet.

Ved slutten av PUB-studiet ble det på siste samling levert ut et enkelt evalueringsskjema, som alle fylte ut. Skjemaet har 4 åpne spørsmål:

1. Hva har du lært?
2. Hva bør beholdes – og hvorfor?
3. Hva bør endres eller kuttes – og hvorfor?
4. Andre kommentarer?

De tre siste spørsmålene dreier seg mest om studieevaluering og får konsekvenser for justeringer og endringer av neste års opplegg, mens det første spørsmålet fokuserer på det opplevde/erfarte studieutbyttet ved studieslutt. Hva svarte så studentene at de hadde lært? 24 studenter besvarte spørsmålene. Noen svar på det første spørsmålet er allmenne, andre fokuserer på pedagogisk utviklingsarbeid, prosjektarbeid, kvalitetsutvikling, kvalitetsvurdering, styrket lederrolle og egen utvikling som fagperson. Et relativt typisk svar på spørsmålet om hva som er lært:

> *"Blant annet mye om prosjektjobbing, om kvalitet og om vurdering. Har lært om gruppeprosesser. Føler at jeg har satt meg bra grundig inn i Stort. 27, og om hva kvalitetssatsing innebærer. I tillegg har jeg lært mye av medelevers erfaringer og måter å jobbe på. Og også hvordan de forskjellige kommunene jobber. Fronterjobbing."*

En annen uttrykker seg slik på spørsmålet om hva som er lært:

> *"Utviklingsarbeid i det daglige arbeidet. Mye om meg selv og det jeg står for. At kvalitetsbegrepet er "in" for tiden."*

De andre sier mye av det samme på andre måter. Flere understreker betydningen av å lære av hverandres erfaringer i tillegg til og som eksemplifisering av tilført teori.

Faglærerne fikk gjennom en utstrakt bruk av studentfremlegg på samlingene et relativt klart bilde av hva denne studentgruppen hadde av erfaring og kompetanse. Disse fremleggene kunne ta hele studiedager, som var fulle av diskusjoner, som vi som lærere dels ledet, dels deltok i og dels supplerte med faglige bidrag der og da. Ingen av oss lærere har noen gang forelest så lite til noen studentgruppe vi har hatt ansvar for. Enkelte av studentene deltok lite i diskusjonene, noen fordi de valgte å lytte og kom ved vektige innlegg i ny og ne, mens et lite fåtall var ganske tause. Det betyr at vi som lærere fikk et relativt tydelig bilde av de aller fleste av enkeltstudentene, ikke bare av gruppen og noen få deltakere. Vårt hovedinntrykk er at gruppen besto av fagsterke og verbale deltakere. Dette bildet endret seg noe når vi dels alene og dels sammen med sensor vurderte de skriftlige innleveringen og prosjektoppgaven som inngikk i eksamen til slutt. Allment sett holdt ikke de skriftlige produktene et like høyt faglig nivå som den muntlige diskusjonen når det gjeldt struktur, teoribruk, metodebruk og fremstillingsform. Spredningen i kvaliteten på de skriftlige arbeidene var relativt stor – tatt i betraktning at det ble levert prosjektoppgaver fra grupper på 2 – 4 deltakere. Alle besto

eksamen, men det var få svært sterke skriftlige eksamensarbeider. De aller fleste var alminnelig gode resultater av mye godt arbeid underveis.

Faglærere og sensor vurderte de fleste studentene og hele studentgruppen som faglig sterkere muntlig enn skriftlig. Samtidig uttrykker studentene at de har arbeidet mye med studiene og lært mye. Noen av dem uttrykker i intervjuene at det skriftlige resultatet av arbeidet med utviklingsoppgaven ikke sto i et rimelig forhold til arbeidsmengden. Enkelte er selv ikke fornøyde med kvaliteten på eget skriftlig arbeid. Det er så langt et åpent spørsmål hvorvidt studentenes kompetanse er den de uttrykker skriftlig eller muntlig, eller om det til en viss grad kan være ulike kompetanseområder som best kan uttrykkes enten skriftlig (for eksempel strukturelle forhold) eller muntlig (for eksempel følelsesmessige stemninger). Sånn sett er det ikke nødvendigvis noen motsetning mellom PUB-studentenes oppfatning av å ha lært mye av hverandre i muntlige diskusjoner og på den andre siden lærernes, sensors og noen studenters oppfatning av at noen av de skriftlige utviklingsarbeidene kunne vært bedre, arbeidsmengden tatt i betraktning.

INTERVJUUNDERSØKELSEN OPPSUMMERT

Oppsummeringen er ufullstendig tematisk sett ved at det i den første intervjurunden har vært fokusert på deltakernes bakgrunn, deres studieutbytte og den barnehagekontekst de arbeider i, og som de beskriver og fortolker. Pedagogisk utviklingsarbeid de der er med på, er registrert og beskrevet i grove trekk, mens den rollen de selv har som ”utviklingsagenter” i mindre grad er forsøkt beskrevet i denne runden. Det ligger an til å bli et større tema i neste runde.

Noen funn

Alle de beskrevne barnehagene er kommunale, med unntak av en. De kommunale barnehagene er alle små eller mellomstore. Ingen er på 4 avdelinger eller mer. Alle de kommunale barnehagene er organisatorisk plassert i kommuner som på ulike måter foretar betydelige omorganiseringer, som griper mer eller mindre direkte inn i barnehagenes egen organisasjon og bidrar til endringer der – endringer som barnehagenes ledere og personale ellers må forholde seg til. Alle barnehagene i utvalget må forholde seg til kommunens satsing på kvalitet, på vurderingsordninger og/eller tilsynsordninger. Alle barnehagene i utvalget har sine særpreg, og alle driver, på hver sin måte, med en eller annen form for pedagogisk utviklingsarbeid, mer eller mindre knyttet til ”påførte” endringer. Variasjonene i de lokale utviklingsarbeidene går langs flere dimensjoner:

1. Noen utviklingstiltak fremstår i utgangspunktet som små og avgrensede (for eksempel arbeid med utelekeplass), mens andre fremstår som mer monumentale byggverk (for eksempel et systematisk arbeid med tre store, regionalt barnehagenettverk for henholdsvis kommunale barnehageansvarlige, styrere og pedagogiske ledere). Den betydning tiltakene får for de barn, de foreldre og det barnehagepersonale det angår, varierer ikke bare med tiltakets størrelse. For eksempel kan en høykvalitets utelekeplass i et lite, tett lokalsamfunn både bli viktig som lekeplass og som et svært så synlig symbol på barnehagens betydning lokalt, mens det for det store nettverkets del jo ikke er gitt at gode diskusjoner der fører til gode tiltak i barnehagene. Lokal betydning er et empirisk spørsmål i begge tilfelle.
2. Noen tiltak er prosjektorganiserte (for eksempel nevnte nettverksprosjekt eller enkeltbarnehagers definerte prosjekter), mens andre tiltak er lagt opp som bredt

anlagte personalpolitiske tiltakspakker som integreres i det løpende arbeidet (for eksempel aktiv bruk av egen styrerrolle og ledelsesform med et bredt sett av personalpolitiske virkemidler, men uten egne prosjektorganisering).

3. Alle driver med kvalitetsvurdering – noen innebygd i etablerte ordninger med foreldresamtaler, supplert med praksisfortellinger, mens andre bygger opp et særskilt strukturert og skriftliggjort vurderingssystem basert på kildetrekanten barn, foreldre og personale.
4. Enkelte mellomledere fungerer i sine barnehager som en slags meglere mellom definerte kvalitetsprosjekter på den ene siden og hensynet til kvalitet i den daglige drift på den andre siden. Definerte prosjekter som "svulmer opp" og spiser personalressurser fra den daglige drift, kan gå ut over kvaliteten i det daglige arbeidet. Meglerrollen dreier seg da om å balansere mellom prosjektansvarlig styrer og andre ansatte og om å gjøre prosjektet mindre ressurskrevende og mer relevant, samtidig som kvalitetspoengene i prosjektet må forsøkes "solgt" til ansatte som vegrer seg mot prosjektarbeidsformen.
5. I enkelte tilfelle har styreren en åpen og en skjult agenda for kvalitetssatsing i barnehagen. Den åpne agendaen er kvalitetssatsing, mens den skjulte er å skjerpe kvalitetskravene for å produsere situasjoner der enkeltansatte, som ikke utfører en fullverdig jobb, blir utfordret til å skjerpe seg i sitt arbeid, eller vurdere å slutte i jobben. Så lenge kvalitetskrav og dokumentasjon er saklig, og så lenge alminnelige spilleregler for konflikthåndtering følges, kan en slik personalpolitikk begrunnes med at det må sikres es minimums kvalitetsgrunnlag før videre utvikling kan bygges opp.
6. Ingen av disse deltakerne har brukt PUB-studiet til å utvikle et eget pedagogisk utviklingsarbeid som et prosjekt de siden har forsøkt å implementere i egen barnehageverden. Alle har på ulike måter tatt utgangspunkt i egen barnehagekontekst og tilført ulike elementer fra PUB-studiet på ulike lokale utviklingsarbeider. Det gjelder særlig elementer som dreier seg om mer systematisk arbeid med dokumentasjon og vurdering av kvalitet i barnehagens virksomhet. Noen av de lokale utviklingsarbeidene har startet før PUB-studiet, slik at studiebidragene har kommet seint inn i prosessen, mens andre har modnet i løpet av PUB-studiet og blir satt i gang etterpå. Hva som er direkte ringvirkninger av PUB-studiet, har ikke latt seg kartlegge.Det er glidende overganger mellom definerte prosjekter, pedagogisk utviklingsarbeid og god barnehageledelse. I noen tilfelle lar utviklingsarbeid seg avgrense relativt tydelig fra god ledelse, i andre tilfelle ikke. Det er vanskelig å tenke seg et godt pedagogisk utviklingsarbeid uten en god barnehageledelse, som kan være en nødvendig forutsetning i så måte. Det kan bety at det i noen barnehager kan være nødvendig å se ledelsesutvikling, personalutvikling og pedagogisk utviklingsarbeid i sammenheng.

LITTERATUR

Kvale, S. (1998): "Interview. En introduction til det kvalitative forskningsinterview". Hans Reitzels Forlag

Norsk Gallup (2000): "Befolkningens vurdering av bostedskommunen og de offentlige Tjenester". Rapport.

St.m.nr 27 (1999 – 2000): "Den gode barnehagen"

Rammeplan for barnehagen

INTERVJUGUIDE TIL TIDLIGERE DELTAKERE I PUB-STUDIET

1. Alder?

2. Når førskolelærerutdanning?

3. Utdanning og yrkeserfaring før førskolelærerutdanningen?

4. Utdanning og yrkeserfaring etter førskolelærerutdanning – allment og i barnehagesektoren?

5. Nåværende stilling?

6. Nåværende barnehageorganisasjon (enkeltbarnehage, barnehageforvaltning eller fagnettverk) med nøkkeltall og beskrivelse av formell struktur? Vurderinger av situasjonen innad i organisasjonen og i relasjon til omgivelser?

7. Kommune- og samfunnskontekst rundt barnehagen?

8. Omstillinger, endringer, pedagogisk utviklingsarbeid eller prosjekter som foregår i barnehageorganisasjonen?

9. Tilbakeblikk på PUB-studiet:

    - Hvordan kom du med på studiet?
    - Hvordan var læringsutbyttet av: litteratur, undervisning, diskusjoner i kollokviegrupper, i skrivegrupper og i plenum og grupper på studiesamlingene, samt av skriveprosessene?
    - Hvordan var det generelle læringsutbyttet, og hvordan var utbyttet av arbeidet med utviklingsoppgaven? På hva slags måte har utviklingsoppgaven eventuelt vært tatt i bruk etter studiet?
    - Har ditt faglige nettverk blitt annerledes etter PUB-studiet?
    - Har ditt faglige selvbilde eventuelt endret seg etter PUB-studiet?
    - Hva slags belastninger har eventuelt studiearbeidet medført?

10. Annet som du vil legge til?

Samme intervjuguide har vært brukt som utgangspunkt for intervju med kommunale arbeidsgiverrepresentanter og andre som kunne supplere den enkeltes historie.